

Ψυχή

Από OrthodoxWiki

Η λέξη «**ψυχή**»^[1] (από το ρήμα «ψύχω», δηλ. «πνέω») κυριολεκτικά σημαίνει «*πνοή*». Εντούτοις, από αρχαιοτάτων χρόνων ο όρος χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει πολύ περισσότερα, ιδίως όσον αφορά τις νοητικές λειτουργίες του ανθρώπου και τη μετά θάνατον ζωή. Λόγω των πολλών απόψεων για τη θρησκευτικο-φιλοσοφική σημασία της «ψυχής», οι ορισμοί που υπάρχουν είναι πολλοί, αλλά σύμφωνα με την Ορθόδοξη θεολογία η ψυχή είναι η ασώματη ουσία του ανθρώπου η οποία αποτελεί την έδρα της προσωπικότητάς του, επιζεί μετά τον θάνατο του σώματος, όντας η ίδια κατά χάρη αθάνατη (λαμβάνει δηλαδή την αθανασία από το Θεό). Η έννοια της λέξης «*ψυχή*», εξ αιτίας του ερμηνευτικού προσδιορισμού του, αποτέλεσε την αφορμή για τη δημιουργία πολλών θεωριών και κακοδοξιών μέσα στο χώρο της Χριστιανοσύνης έως και σήμερα.

Πίνακας περιεχομένων

- 1 Ετυμολογία
- 2 Η ψυχή στην Αγία Γραφή
 - 2.1 Η ψυχή ως ζωή
 - 2.2 Η ψυχή ως ανθρώπινη βιολογική ζωή
 - 2.3 Η ψυχή ως άτομο και σώμα
 - 2.4 Οι διαφορές της ψυχής στον άνθρωπο και στα ζώα
 - 2.4.1 Σωματικά αισθήματα
 - 2.4.2 Συναισθήματα
- 3 Η Ορθόδοξη θεολογία «περί ψυχής»
 - 3.1 Σύνοψη διαφορών στη διδασκαλία περί ψυχής ανάμεσα στην αρχαιοελληνική Φιλοσοφία και την Ορθόδοξη Θεολογία
- 4 Υποσημειώσεις
- 5 Βιβλιογραφία

Ετυμολογία

Η λέξη ψυχή, ετυμολογικά, προέρχεται από το ρήμα «ψύχω» που σημαίνει *αναπνέω*. Έτσι παρατηρούμε πωε κατ' αρχήν, η λέξη «*ψυχή*», ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την αναπνοή, εξού και άμεσα συνδέθηκε με την έννοια της *ζωής*.

Στην Εβραϊκή γλώσσα η αντίστοιχη λέξη προφέρεται *νέφες*, όπως μαθαίνουμε από την Μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο΄). Και στην περίπτωση αυτή, όπως ακριβώς και με την Ελληνική λέξη «*ψυχή*», η λέξη «*νέφες*», προέρχεται ετυμολογικά από το ρήμα «*ναφάς*», που σημαίνει «*αναπνέω*».

Μία από τις πρωταρχικές της σημασίες στην Εβραϊκή γλώσσα, είναι η έννοια του *λάρυγγος*, δηλαδή ενός εξωτερικά εμφανούς οργάνου της αναπνοής. Τέτοια έννοια έχει στο βιβλίο του Ησαΐα^[2] *Και επλάτυνεν ο Άδης την ψυχήν αυτού, (Εβραϊκά "νέφες"), και διήνοιξε το στόμα αυτού, του μη διαλειπείν, και καταβήσονται οι ένδοξοι και οι μεγάλοι, και οι πλούσιοι, και οι λοιμοί αυτής*»¹ Επίσης με αντίστοιχη σημασία εμφανίζεται στα βιβλία Αβακκούμ^[3] και τον Εκκλησιαστή^[4].

Κατ' επέκτασιν της εννοίας τη *λάρυγγος*, η Εβραϊκή λέξη «*νέφες*» έχει και τη σημασία του *αυχένος* ή του *τραχήλου*, με την οποία θα μπορούσαν να ερμηνευθούν χωρία των Ψαλμών^{[5][6]}. Το μεν πρώτο χωρίο, αναφερόμενο στον Ιωσήφ τον υιό του Ιακώβ, που επωλήθη ως δούλος από τους αδελφούς του, αναφέρει «*εταπείνωσαν εν παίδες, (με δεσμά) τους πόδας αυτού, σίδηρον διήλθεν την ψυχήν αυτού*»¹, εννοώντας ότι του πέρασαν σιδερένιο περιλαίμιο, ενώ το δεύτερο αναφέρει «*διότι εταπεινώθη έως χώματος η ψυχή ημών, εκωλήθει εις την γην η κοιλία ημών*». Λέγει δηλαδή ο ψαλμωδός, ότι ο *αυχένος* τους κάμφθηκε τόσο, ώστε ακούμπησε στο χώμα.

Η ψυχή στην Αγία Γραφή

Η ψυχή ως ζωή

Επειδή η λέξη "ψυχή" και η αντίστοιχή της Εβραϊκή λέξη: "νέφες", προσδιορίζουν την αναπνοή, που είναι μια από τις βασικές λειτουργίες των ζωντανών οργανισμών, μια και όταν πεθάνουν παύει και η λειτουργία της αναπνοής, γι' αυτό και δεν είναι καθόλου παράδοξο το ότι χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει αυτήν καθεαυτήν την ζωή. Έτσι παρατηρείται στην Αγία Γραφή, η λέξη «*νέφες*» ή «*ψυχή*», να χρησιμοποιείται αντί της λέξης «*ζωή*» για ζώα. Επί παεραδείγματι, στη Γένεση^[7], «*Και είπεν ο Θεός: Ας γεμίσωσι τα ύδατα εν αφθονία, νηκτά έμψυχα, και πετεινά πετώμενα επάνωθεν της γης κατά το στερέωμα του ουρανού. Και εποίησεν ο Θεός παν έμψυχον κινούμενον, και είπεν ο Θεός: Ας γεμίσει η γη ζώα έμψυχα, κατά το είδος αυτών, κτήνη και ερπετά και ζώα της γης, κατά το είδος αυτών. Και έγινεν ούτω*».

Τα ζώα δηλαδή που εκδηλώνουν τη βιολογική τους ζωή, ονομάζονται «*έμψυχα*» σε αρκετά σημεία της Αγίας Γραφής. Επειδή όμως η βιολογική

ζωή έχει σαν κύριο συστατικό το αίμα και χαρακτηρίζεται από αυτό, γι' αυτό και η λέξη «ψυχή», συνδέθηκε με τη λέξη: αίμα, όπως για παράδειγμα στο Γένεσις 9/θ: 3,4, όπου ομιλεί ο Θεός προς τον Νώε «Και παν ερπετόν, ο εστί ζων, (το οποίο είναι ζωντανό), υμίν έσται εις βρώσιν (είναι δικό σας για τροφή). Ως λάχανα χόρτου δέδωκα υμίν τα πάντα. Πλην κρέας εν αίματι ψυχής, ου φάγεστε. (Όμως κρέας, με το αίμα που είναι το κύριο συστατικό της βιολογικής ζωής, να μη φάτε)».

Όμοια διαβάζουμε στο Λευιτικό^[8] «Η γαρ ψυχή πάσης σαρκός, αίμα αυτού εστί. Και εγώ δέδωκα αυτό υμίν επί του θυσιαστηρίου εξιλάσκεσθαι περί των ψυχών υμών. Το γαρ αίμα αυτού, αντί ψυχής εξιλάσσεται». Εδώ μάλιστα ταυτίζεται η ψυχή με το αίμα, όπως αλλού με την αναπνοή, διότι λέγει πως «η γαρ ψυχή πάσης σαρκός, αίμα αυτού εστί».

Η ψυχή ως ανθρώπινη βιολογική ζωή

Η λέξη «ψυχή» όμως, δεν δηλώνει μόνο τη βιολογική ζωή των ζώων, αλλά και αυτού του ανθρώπου. Έτσι στο βιβλίο της Εξόδου^[9], διαβάζουμε *Ει δε, εξεικονισμένο ει, (δηλαδή, αν το έμβρυο που φονευθεί είναι σχηματισμένο), δώσει ψυχήν αντί ψυχής*. Όταν πέθανε ο Ηρώδης, άγγελος Κυρίου είπε στον Ιωσήφ, ότι πέθαναν αυτοί που επιβουλεύονταν τη ζωή του Ιησού. «*Εγερθείς, παράλαβε το παιδίον και την μητέρα αυτού, και ύπαγε εις την γην Ισραήλ, διότι απέθανον οι ζητούντες την ψυχήν του παιδίου*»^[10]. Ο Ηρώδης, ζητούσε να τερματίσει την βιολογική ζωή του Χριστού, σκοτώνοντάς τον. Δηλαδή και εδώ έχουμε την ψυχή, αντί της εννοίας βιολογική ζωή του ανθρώπου.

Όμοια διαβάζουμε στο Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον^[11] «*ει τις έρχεται προς με και ου μισεί τον πατέρα εαυτού και την μητέρα και την γυναίκα και τα τέκνα και τους αδελφούς και τας αδελφάς, έτι δε και την εαυτού ψυχήν, ου δύναταί μου μαθητής είναι*».

Η ψυχή ως άτομο και σώμα

Σε μια σειρά από χωρία παρατηρήται η χρήση της λέξεως «*χυχή*» με την έννοια του σώματος ως αντικείμενο αλλά και του προσώπου, ως προσωπικότητα. Έτσι ως σώμα:

Λευιτικό^[12] «*και άνθρωπος ος αν πατάξη ψυχήν ανθρώπου και αποθάνη, θανάτω θανατούσθω (Δηλαδή, όποιος κατά τον Μωσαϊκό Νόμο σκοτώνει άνθρωπο, να θανατώνεται)*. Και ος αν πατάξει κτήνος και αποθάνει, αποτισάσθω ψυχήν αντί ψυχής». Δηλαδή, όποιος σκοτώσει ζώο, να αντιαποδώσει ψυχήν αντί ψυχής. Τουτέστιν, ζώνον, αντί του ζώου που σκότωσε.

Αποκάλυψη ^[13] «Και ο δεύτερος άγγελος εξέχεε την φιάλην αυτού εις την θάλασσαν· και εγένετο αίμα ως νεκρού, και πάσα ψυχή ζώσα απέθανεν εν τη θαλάσση».

Ενώ σαν άτομα, σαν προσωπικότητες:

«Και πάσαι οι ψυχαί, αι εξελθούσαι εκ του μηρού Ιακώβ, ήσαν ψυχαί εβδομήκοντα».^[14]

«Η δε ψυχή ήτις πράξει αμάρτημα με χείρα υπερήφανον, είτε αυτόχθων, είτε ξένος, ούτος καταφρονεί τον Κύριον. Και θέλει εξολοθρευθεί η ψυχή εκείνη εκ μέσου του λαού αυτής» ^[15].

«Και ψυχαί ανθρώπων, (δηλαδή άνθρωποι), ήσαν 16.000 και το απόδωμα του Κυριου 32.000 ψυχαί»^[16].

Αριθμοί ^{[17][18]}, που μιλούν για ψυχή τετελευτικυία και περί του τεθνηκότως πάσης ψυχής ανθρώπου.

Από την Καινή Διαθήκη χωρία όπου η λέξη «ψυχή» δηλώνει τον άνθρωπο ως άτομο, δηλαδή ως φορέα της ζωής:

«Εκείνοι λοιπόν, μετά χαράς δεχθέντες τον λόγον αυτού, εβαπτίσθησαν. Και προσετέθησαν εν εκείνη την ημέρα, έως 3.000 ψυχαί»^[19].

«Ήμεθα δεν εν τω πλοίω, ψυχαί όλαι 276»^[20].

«Πάσα ψυχή ας υποτάσσεται εις τα ανωτέρας εξουσίας'»^[21].

Οι διαφορές της ψυχής στον άνθρωπο και στα ζώα

Ο όρος «ψυχή» αρχικά, χαρακτήρισε από το ειδικό το γενικό, δηλαδή από την αναπνοή, την ζωή και τον φορέα της. Στη συνέχεια να εφαρμόστηκε από το γενικό (δηλαδή την ζωή), στα επί μέρους, όπως για παράδειγμα το «αίμα». Κατωτέρω θα αναδειχθούν και άλλες τέτοιες εξειδικεύσεις του όρου «ψυχή», και μέσω αυτών, θα διακρίνουμε και τις ειδοποιούς διαφορές της ψυχής των ζώων και των ανθρώπων.

Πέραν όμως των βιολογικών ιδιοτήτων, στη λέξη «ψυχή», αποδίδονται και ψυχολογικές ιδιότητες των εμβίων όντων. Και αυτές τις ψυχολογικές ιδιότητες, τις χωρίζουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Στα σωματικά αισθήματα, όπως είναι η πείνα, η δίψα και

- Στα συναισθήματα, όπως είναι η φιλία, η στοργή, η λύπη.

Σωματικά αισθήματα

Ησαΐας ^[22] «Ο γαρ μωρός, μωρά λαλήσει. Και η καρδία αυτού, μάταια νοήσει. Του συντελείν άνομα, και λαλείν προς Κύριον πλάνησιν. Του διασπείραι ψυχάς πεινώσας και τας ψυχάς τας διψώσας κενάς ποιήσαι". Εδώ μιλεί για ψυχές που πεινούν και που διψούν, ως προς το αίσθημα ικανοποίησης.

Παροιμίες ^[23] «Η άεργος ψυχή θέλει πεινά».

Έξοδος ^[24] «Ο εχθρός είπεν: Θέλω καταδιώξει, θέλω καταφθάσει, θέλω διαμοιρασθεί τα λάφυρα. Η ψυχή μου θέλει χορτασθεί επ' αυτούς».

Δευτερονόμιο ^[25] «Εάν δε εισέλθεις εις τον αμπελώνα του πλησίον σου, φαγείς σταφυλήν όσον ψυχή σου εμπλησθήναι, εις δεν άγγος (αγγείο), ουκ εμβαλείς».

Ψαλμοί ^[26] «Εχόρτασεν ψυχήν πεινώσα, και ψυχήν διψώσα ενέπλησεν αγαθών».

Ησαΐας ^[27] «Εάν δώτε περί αμαρτίας, η ψυχή υμών όψεται σπέρμα μακρόβιον».

Εκκλησιαστής ^[28] «Ουκ έσται αγαθόν ανθρωπω ο (εκείνο το οποίο) φάγετε, και ο πίετε και ο δείξει τη ψυχή αυτού αγαθόν εν τω μόχθω αυτού».

Ιερεμίας ^[29] «Διότι ήκουσας ψυχή μου ήχον σάλπιγγος, αλαλαγμόν πολέμου».

Λευιτικό ^[30] «Η ψυχή εκείνη ήτις εάν άψηται παντός πράγματος ακαθάρτου...»

Αριθμοί ^[31] «Και παντός ου (του οποίου) εάν άψηται αυτού ακάθατος, ακάθατον έσται, και ψυχή η απομένη ακάθατος έσται έως εσπέρας».

Συναισθήματα

Παρόμοια όμως παρουσιάζεται η ψυχή πάλι ως ο φορέας της ζωής, να εκδηλώνει και το δεύτερο κομμάτι των ψυχολογικών ιδιοτήτων. Δηλαδή,

συναισθήματα.

Έτσι παρατηρούμε την ψυχή να εκφράζει το συναίσθημα της αγάπης στο Άσμα Ασμάτων^[32], στο Α΄ Σαμουήλ^[33], το συναίσθημα του μίσους, στον Ησαΐα^[34], Β΄ Σαμουήλ^[35], το συναίσθημα της βδελυγμίας, στο Λευιτικό^[36], στο Ιερεμία^[37].

Η ψυχή επίσης εκφράζει το συναίσθημα της ευφροσύνης, όπως στον Ψαλμό 86/πστ: 4, στις Παροιμίες^[38], το συναίσθημα της γλυκύτητας, επίσης στις Παροιμίες^[39], το συναίσθημα της πικρίας στον Ιώβ^[40], στο Β΄ Σαμουήλ^[41], το συναίσθημα της θλίψης, στον Ιώβ^[42], το συναίσθημα της παραμυθίας στον Ψαλμό 77/οζ: 2, το συναίσθημα του πένθους στον Ιώβ^[43], το συναίσθημα της ακηδίας, στον Ψαλμό 119/ριθ: 28 (ριη΄ Ο΄), το συναίσθημα της αποστροφής στον Ιώβ^[44].

Η Ορθόδοξη Θεολογία «περί ψυχής»

Η ψυχή σύμφωνα με τον Ιωάννη το Δαμασκηνό είναι «ουσία ζώσα, απλή, ασώματη, άορατη κατά τη φύση της στα σωματικά μάτια, λογική και νοερή, ασχημάτιστη, ενώ χρησιμοποιεί ως όργανο το σώμα και παρέχει σε αυτό ζωή και αύξηση και αίσθηση και γέννηση, χωρίς να έχει άλλο νου στην περιοχή της, αλλά δικό της ως πιο καθαρό μέρος (γιατί όπως είναι το μάτι στο σώμα, έτσι και ο νους στην ψυχή), αυτεξούσια, θελητική και ενεργητική, τρεπτή δηλαδή εθελότρεπτη, γιατί είναι κτιστή, αφού όλα αυτά τα έχει πάρει κατά φύση από τη χάρη του δημιουργού της, από την οποία πήρε το είναι και το κατά τη φύση της έτσι είναι»^[45]. Η ψυχή είναι αθάνατη κατά χάρη^[46] λόγω της σταυρικής θυσίας και της ανάστασης του Ιησού Χριστού, ενώ κατά τον Νύσσης, οι πλατωνικές αναζητήσεις για το που εδρεύει η ψυχή (στην καρδιά ή στον εγκέφαλο ή κάπου άλλου^[47]), αποτελούν "στοχαστική ματαιολογία"^[48] αφού, «εξαιτίας της ανακράσεώς της με το σώμα πρέπει να εντοπίζεται ομοτίμως σε όλα τα μέρη του σώματος»^[49]. Αυτό λέει και ο Μ. Βασίλειος^[50] αλλά και ο Ιωάννης Δαμασκηνός: "Η δε ψυχή συνδέεται τω σώματι όλη όλω και ου μέρος μέρος"^[51], ενώ υποστηρίζει κατηγορηματικά την άποψη ότι η ψυχή δεν περιέχεται από το σώμα, αλλά αυτή το περιέχει^[52], λέγοντας ότι το εμψυχωμένο σώμα μοιάζει να 'ναι σαν το πυρακτωμένο σίδερο που το περιβάλλει η φωτιά^[53]. Αυτό συμβαίνει επειδή η ασώματη φύση "ουκ έχει σχήμα, ίνα σωματικώς περισχεθή και ου σωματικώς περιέχεται, αλλά νοητώς"^[54]. Παρ' όλ' αυτά, μπορούμε να λέμε ότι βρίσκεται σε κάποιον τόπο (π.χ. στο σώμα), επειδή νοητά, περιγράφεται πως βρίσκεται εκεί

"όπου και ενεργεί" και όχι σε άλλο μέρος^[55].

Σύμφωνα με τον Άγιο Γρηγόριο Νύσσης, η ψυχή αντιμετωπίζεται ως ενιαία δημιουργία, η οποία με την ελεύθερη βούληση μπορεί να καταστεί όργανο της αρετής ή της κακίας. Ανατρέπει έτσι τον διαχωρισμό του Πλάτωνα σε ανώτερη και κατώτερη ψυχή, διότι τότε θα ήταν σαν να λέγαμε πως ο Δημιουργός είναι αίτιος της κακίας, μια και εκείνος τοποθέτησε τα εμπασθή μέρη της ψυχής^[56]. Διδάσκει ότι τρία είναι τα θεωρούμενα, περί ψυχής του ανθρώπου^[57] (το λογικόν, το επιθυμητικόν και το θυμοειδές) και "με ταύτα τα τρία και η αρεταίς ενεργούνται και η κακίαις"^[58]. Του λογικού μέρους αρετές είναι η προς τον Θεόν ευσέβεια και η πίστις, η διάκριση του καλού του κακού και ασύγχητος γνώση της δόξας των όντων, δηλαδή να αναγνωρίζει από ποιόν μπορεί να αγαπάται και ποιόν πρέπει να αγαπά, ενώ διαστροφή είναι ασέβεια, η απιστία, η αδιακρισία, η μη αναγνώριση του καλού και ωφέλιμου, από το κακό και βλαβερό. Του επιθυμητού μέρους αρετές είναι το να προσπαθεί ο άνθρωπος διαρκώς να πράττει το καλό και να επιδιώκεται διαρκώς η πνευματική βελτίωση του ανθρώπου, ενώ κακία του είναι η άμετρος φιλοδοξία, ο καλλωπισμός, η φιλαργυρία, η φιληδονία. Τέλος οι του θυμικού μέρους αρετές είναι η αποφυγή της αμαρτίας, ο πόλεμος των παθών, ανδρεία του ανθρώπου να παραδίδει ακόμα και το αίμα του για την πίστη. Κακία του θυμικού μέρους είναι ο φθόνος, το μίσος προς το πλησίον, οι φιλονικίες, οι ύβρεις, η μνησικακία, η εκδικητική διάθεση, αντιστροφή του θυμού, η χρήση του θυμού αντί να είναι ενάντια στο κακό και την αμαρτία, να αποβαίνει ενάντια στον συνάνθρωπο.

Ένα από τα σημαντικά θεολογούμενα στη διδασκαλία περί ψυχής είναι το πως η ψυχή μεταδίδεται στον άνθρωπο. Οι προτάσεις οι οποίες εκφράστηκαν είναι τρεις:

- *Θεωρία της προϋπάρξεως*: Η θεωρία αυτή προβλήθηκε από τον Ωριγένη, αλλά απορρίφθηκε και καταδικάστηκε από την εκκλησία^[59]. Κατά την άποψη αυτή οι ψυχές προϋπήρχαν των σωμάτων σε άλλο κόσμο, στο οποίο αμάτησαν και ο Θεός για να τις τιμωρήσει τις έστειλε στη γη και τις ένδυσε με υλικά σώματα. Αυτή η άποψη απορρίφθηκε όπως προαναφέρθηκε, αφού μέσω των βιβλικών περιγραφών της Γενέσεως φαίνεται πως η αμαρτία έλαβε χώρα αφότου ο άνθρωπος είχε αποκτήσει ψυχοσωματική οντότητα.
- *Θεωρία της μεταφυτεύσεως*: Η θεωρία αυτή έγινε αποδεκτή από αρκετούς πατέρες της εκκλησίας (Τερτυλλιανός, Μέγας Αθανάσιος, Γρηγόριος Νύσσης). Καθ αυτή τη θεωρία η καταβολή της ψυχής στο σώμα γίνεται άμεσα με τη σύλληψη, από τους φυσικούς γονείς. Αυτή η θεωρία «είναι σύμφωνη με τους νόμους της γεννήσεως των άλλων όντων, εξηγεί κάπως τη μετάδοση του προπατορικού αμαρτήματος

και εξαίρει την πανσοφία του Θεού...αντίκειται όμως προς την περιωπή της πνευματικής ψυχής, την οποία καταβιβάζει στη στάθμη της φυσικής συλλήψεως»^[60].

- **Θεωρία της Δημιουργίας:** Η θεωρία της δημιουργίας (*creatiniasmus*) είναι θεωρία που κατά βάση αναπτύχθηκε από λατίνους πατέρες, η οποία προτείνει πως η ψυχή κάθε φορά αποστέλλεται από το Θεό, για να ενωθεί με το έμβρυο που συλλαμβάνεται στην κοιλία της μητέρας. Με βάση αυτή τη θεωρία «φαίνεται να συμφωνούν αρκετά χωρία της Γραφής. Εξαίρει μεν το μεγαλείο της πνευματικής ψυχής...την παρουσιάζει όμως να μολύνεται από το προπατορικό αμάρτημα με την ένωσή της με το υλικό σώμα, πράγμα που θυμίζει μανιχαϊστικές διαρκικές αντιλήψεις»^[61].

Σύνοψη διαφορών στη διδασκαλία περί ψυχής ανάμεσα στην αρχαιοελληνική Φιλοσοφία και την Ορθόδοξη Θεολογία

Θεμέλιο της Ορθόδοξης θεολογίας είναι η βασική διάκριση μεταξύ κτιστού και άκτιστου, η οποία βεβαίως, αν και έχει την προέλευση της από τη φιλοσοφική γλώσσα του γενητού και του αγένητου, εντούτοις, σημαίνει κάτι εντελώς διαφορετικό. Το κτιστό της Ορθόδοξης Θεολογίας ονομάζεται και κτίση, δημιουργία ή μή ον. Το άκτιστο, είναι ο ίδιος ο Θεός, ο δημιουργός, το ον.

Αρχαιοελληνική Φιλοσοφία	Ορθόδοξη Θεολογία
Σύμφωνα με την φιλοσοφία, καταρχάς, η διάκριση γενητού-αγένητου, δεν εισάγει καμμία έννοια δημιουργίας ^[62] , κι αυτό γιατί "το γενητό και το αγένητο...είναι αδημιούργητα, δηλαδή άκτιστα" ^[63] . Η μεταξύ τους διαφορά έγκειται στο ότι το γενητό, που είναι αισθητό, υλικό και ορατό, είναι μεταβαλλόμενο και θνητό ενώ, το αγένητο, που είναι νοητό, ιδεατό και αόρατο είναι "άφθαρτο, αμετάβλητο...και αθάνατο" ^[64] . Αυτή η "διάκριση μεταξύ υλικού και ιδεατού, αισθητού και νοητού" είναι που "θεμελιώνει...διαρκία" στο φιλοσοφικό σύστημα ^[65] .	Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία, το αγένητο ή άκτιστο, δηλ. ο Θεός, είναι ο μόνος αδημιούργητος, ενώ το γενητό ή κτιστό (η κτίση) είναι δημιούργημα. Η κτίση, σε καμμία περίπτωση δεν προϋπάρχει, όπως ο Θεός, αλλά δημιουργείται εκ του μη όντος (δηλ. όχι από την ίδια ουσία με το Θεό) από την θέληση του άκτιστου Θεού ^{[66][67]} .

<p>Σύμφωνα με την φιλοσοφία, η ψυχή ως νοητή και αθάνατη, είναι ομοούσια με το αγέννητο^[68] και άρα άκτιστη.</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία ολόκληρη η κτίση είναι ετερούσια του άκτιστου Θεού και σε αυτήν περιλαμβάνεται κάθε κτιστή πραγματικότητα: "ύλη, σώματα" αλλά και "ψυχές, άγγελοι, λογική, λόγος, νους"^[69].</p>
<p>Σύμφωνα με τον Πλατωνικό και αρχαιοελληνικό δυαλισμό ψυχής-σώματος^[70], το σώμα υποτιμάται μεταφυσικά, ενώ η ψυχή είναι αυτή που συνιστά την ουσία του ανθρώπου^[71] και μένει μόνη της αθάνατη^[72].</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία "ο άνθρωπος είναι ψυχοσωματική ενότητα"^[73], "είναι σώμα και ψυχή"^{[74][75]} και έτσι θα παραμείνει μετά την ανάστασή του στην αιωνιότητα, υπερβαίνοντας με τον τρόπο αυτό την φιλοσοφική θεωρία που θέλει μόνη αθάνατη την ψυχή^[76].</p>
<p>Σύμφωνα με τον Πλάτωνα (και αργότερα τον Ωριγένη), η ψυχή είναι αιώνια, υπήρχε πριν γεννηθούμε^[77].</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία η ψυχή είναι δημιούργημα, κτίσμα, χωρίς προύπαρξη^[78].</p>
<p>Σύμφωνα με την φιλοσοφία, η ψυχή οφείλει την αθανασία της στο γεγονός ότι είναι αγέννητη και ομοούσια του όντος^[79].</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία η ψυχή ως κτίσμα, θα εξακολουθήσει να υπάρχει και μετά το θάνατο μας επειδή το θέλει ο Θεός, κατά χάρη^[80].</p>
<p>Σύμφωνα με τους Ορφικούς^[81], αρχικά, και τον Πλάτωνα^[82], κατόπιν, το σώμα αποτελεί την φυλακή και τον τάφο της ψυχής.</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία καταξιώνεται η σωματική οντότητα της ανθρώπινης υπόστασης^[83] ενώ "η αγιότητα του ανθρώπου είναι σωματική υπόθεση" και η ίδια "η σωτηρία εξαρτάται και από το σώμα"^[84].</p>
<p>Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η ψυχή του ανθρώπου διακρίνεται σε δύο μέρη, στο ανώτερο που είναι η έλλογη ψυχή, και στο</p>	<p>Σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία η ψυχή είναι ενιαία, και ως σύνολο</p>

κατώτερο που είναι η άλογη ψυχή^[85]. Το ανώτερο είναι το θείο και αθάνατο^[86] ενώ το κατώτερο είναι το θνητό και περιλαμβάνει άλλα δύο μέρη, τα οποία, όπως και το σώμα, αποτελούν κατώτερα δημιουργήματα^[87] από τα οποία προέρχονται τα ανθρώπινα πάθη^[88].

θεωρείται "φύσει καλή" ενώ "οι κακοί λογισμοί δεν γεννώνται από την φύσιν της ψυχής...αλλά από την αμαρτητικήν ροπήν της, εκ του προπατορικού αμαρτήματος"^[89].

Υποσημειώσεις

- ↑ σανσκρ. *atma*· λατ. *anima*· αγγλ. *soul*.
- ↑ 5/ε: 14
- ↑ 2/β: 5
- ↑ 6/στ: 7
- ↑ 105/ρε: 18
- ↑ 44/μδ: 25
- ↑ 1/α: 20, 21 και 24
- ↑ 17/ιζ: 11
- ↑ 21/κα: 23
- ↑ Ματθαίος 2/β: 20
- ↑ 14/ιδ: 26
- ↑ 24/κδ: 17,18
- ↑ 16/ιστ: 3
- ↑ Έξοδος 1/α: 5
- ↑ Αριθμοί 15/ιε: 30,31
- ↑ Αριθμοί 31/λα: 40. Όμοια, και Αριθμοί 18/ιη: 20, 22
- ↑ 6/στ: 6
- ↑ 19/ιθ: 11
- ↑ Πράξεις 2/β: 41
- ↑ Πράξεις 27/κζ: 37
- ↑ Ρωμαίους 13/ιγ: 1
- ↑ 32/λβ: 6
- ↑ 19/ιθ: 15
- ↑ 15/ιε: 9
- ↑ 23/κγ: 26 (Ο')
- ↑ 107/ρζ: 9
- ↑ 53/νγ: 10 (Ο')
- ↑ 2/β: 24 (Ο')
- ↑ 4/δ: 19
- ↑ 5/ε: 2,3
- ↑ 19/ιθ: 22
- ↑ 1/α: 7
- ↑ 18/ιη: 1
- ↑ 1/α: 14
- ↑ 5/ε: 8
- ↑ 26/κστ: 11
- ↑ 14/ιδ: 19
- ↑ 23/κγ: 24 (Ο')
- ↑ 27/κζ: 7
- ↑ 7/ζ: 11
- ↑ 17/ιζ: 8
- ↑ 19/ιθ: 2
- ↑ 14/ιδ: 22
- ↑ 6/στ: 7
- ↑ «ουσία ζώσα, απλή, ασώματος, σωματικοίς οφθαλμοίς κατ'οικείαν φύσιν άόρατος, λογική τε και νοερά, ασχημάτιστη, οργανικώ κεχηρημένη σώματι και τούτω ζωής αυξησεώς τε και αισθήσεως και γεννήσεως παρεκτική, ουχ έτερον έχουσα εαυτόν νουν, αλλά μέρος αυτής το καθαρότατον (ώσπερ γαρ οφθαλμοίς εν σώματι, ούτως εν ψυχή νους), αυτεξούσιος, θελητική τε και εκεργητική, τρεπτη ήτοι εθελότρεπτος, οτι και κτιστή, πάντα ταύτα κατά φύσιν εκ της του δημιουργήσαντος αυτήν χάριτος ειληφυία, εξ ης και το είναι και το φύση ούτως είναι ειληφέν» - Ιωάννη Δαμασκηνού, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, σελίς 152
- ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική και Συμβολική Θεολογία, Τόμος Γ', σελίς 225
- ↑ Ματσούκας, ό.π..
- ↑ *Περί κατασκευής Ανθρώπου*, PG 44,156C.
- ↑ Ματσούκας, στο ίδιο. Βλ. PG

- 44,160D.
50. ↑ "Θαύμαζε τον τεχνίτην, πως της ψυχής σου την δύναμιν προς το σώμα συνέδησεν, ως, μέχρι των περάτων αυτού διικνουμένην" (Εις το πρόσεχε σεαυτώ, PG 31,216B).
51. ↑ Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως, PG 94, 853A.
52. ↑ Ο.π..
53. ↑ Ματσούκας, ό.π., σελ. 225.361.
54. ↑ Έκδοσις ακριβής..., PG 94,852A.
55. ↑ Τρεμπέλας Ν. Παν., Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, τόμ. Γ', 3η έκδ., Ο Σωτήρ, Αθήναι 2003, σελ. 384.
56. ↑ Γρηγορίου Νύσσης, Περί ψυχής και Αναστάσεως, PG 46,61A: "Ταύτα δε εστιν όσα εν ημίν γινόμενα πάθη λέγεται, α ουχί πάντως επί κακώ τινι τη ανθρωπίνη συνεκκληρώθη ζωή· ή γάρ αν ο Δημιουργός των κακών την αιτίαν έχη, ει εκείθεν αι των πλημμελημάτων ήσαν ανάγκαι συγκαταβεβλημένοι τη φύσει· αλλά τη ποιά χρήσει της προαιρέσεως, ή αρετής, ή κακίας όργανα τα τοιαύτα της ψυχής κίνηματα γίνεται".
57. ↑ Επιστολή Κανονική προς Λητόϊου Επισκοπον Μελιτίνης, Κανών Α' (Νικοδήμου Αγιορείτου, Πηδάλιον (ακριβής ανατύπωσις της γ' εκδόσεως του 1864), εκδ. Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 651-652).
58. ↑ Πηδάλιον, σελ. 653.
59. ↑ "Η διδασκαλία αύτη...κατεκρίθη υπό της εν έτει 543 συνελθούσης εν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου" (Τρεμπέλας Ν. Παν., Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, τόμ. Α', 3η έκδ., Ο Σωτήρ, Αθήνα 1997, σελ. 483) / "Η Ε' Οικουμενική Σύνοδος εδέχθη την καταδίκην των ετεροδοξιών του Ωριγένους, την οποία προ 10 ετών είχε απαγγείλει η ενδημούσα Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως το 543" (Κοντοστεργίου Δέσποινα, Αι Οικουμενικά Σύνοδοι, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 118).
60. ↑ Ανδρέας Θεοδώρου, Απαντήσεις σε ερωτήματα Συμβολικά, σελίς 52
61. ↑ ενθ.αν.
62. ↑ Ματσούκας Α. Νίκος, Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 197.
63. ↑ Ματσούκας Α. Νίκος, Δογματική και Συμβολική θεολογία, τόμ. Α', 2η έκδ., Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 146.
64. ↑ Ματσούκας, Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας, ό.π..
65. ↑ Ματσούκας, Δογματική..., Α', στο ίδιο.
66. ↑ "Η γαρ κτίσις...ουκ εκ της του Θεού ουσίας, εκ δε του μη όντος εις το είναι βουλήσει και δυνάμει αυτού παρήχθη" (Ιωάννου Δαμασκηνού, Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως, PG 94,812C).
67. ↑ "Το μη ον της πατερικής θεολογίας δεν είναι η αυθύπαρκτη άμορφη υλική πραγματικότητα...Όλη η κτίση είναι μη ον...ετερούσιο προς το ον...τον Θεό, τον μόνο άυλο και άκτιστο...και συνεχώς έχει ανάγκη να παίρνει από το ον το είναι, τη ζωή, το λόγο, τη θέωση" (Ματσούκας Α. Νίκος, Δογματική και Συμβολική θεολογία, τόμ. Β', 2η έκδ., Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 215).
68. ↑ Ματσούκας, Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας, ό.π..
69. ↑ Ματσούκας, Δογματική..., Β', ό.π..
70. ↑ Μπέγζος Μάριος, Φαινομενολογία της Θρησκείας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1995, σελ. 319.
71. ↑ "Η ψυχή έστιν άνθρωπος" (Αλκιβιάδης, 130C).
72. ↑ Μπέγζος, στο ίδιο, σελ. 320.
73. ↑ Μπέγζος, ό.π., σελ. 319.
74. ↑ "Μη αν ψυχήν μόνην, μήτε σώμα μόνον λέγεσθαι άνθρωπον, αλλά το συναμφότερον" (Γρηγ. Παλαμάς, PG 150, 1361C).
75. ↑ "Ο γαρ άνθρωπος ουκ έστι ψυχή μόνον, αλλά ψυχή και σώμα" (Ιω. Χρυσόστομος PG 50,430).
76. ↑ Μπέγζος, στο ίδιο, σελ. 320.

77. ↑ Τατάκης Βασίλειος, *Η Βυζαντινή Φιλοσοφία*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1977, σελ. 87.
78. ↑ Τατάκης, ό.π..
79. ↑ Ματσούκας, *Ιστορία της Βυζαντινής Φιλοσοφίας*, ό.π..
80. ↑ "Σώμα και ψυχή, ως κτίσματα εκ του μη όντος, δεν είναι φύσει αθάνατα, αλλά γίνονται κατά χάρη μόνο με τη θεία ζωοποιητική ενέργεια του Θεού" (Ματσούκας Α. Νίκος, *Δογματική και Συμβολική θεολογία*, τόμ. Γ', Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 228).
81. ↑ "Η άποψη...για το σώμα ως φυλακή της ψυχής προέρχεται από τους Ορφικούς, για τους οποίους το σώμα είναι το ακάθαρτο περίβλημα, στο οποίο φυλακίζεται η ψυχή για να τιμωρηθεί για τα παραπτώματα της" (Φιλόστρατος, *Άπαντα*, τόμ. 3, Κάκτος, Αθήνα 1994, σελ. 288, σημ. #49).
82. ↑ Πλάτων, *Φαίδων*, 62b.
83. ↑ "Το σώμα υμών ναός του εν υμίν Αγίου Πνεύματος εστιν" (Α' Κορ. 6:19).
84. ↑ Μπέγζος, ό.π., σελ. 320.
85. ↑ Φούντας Ιερεμίας (Αρχιμ.), *Η περί Προϋπάρξεως του Ιησού Χριστού Διδασκαλία της Αγίας Γραφής κατά τον Ιερών Χρυσόστομον*, Αθήνα 2002, σελ. 34.
86. ↑ Τσάκωνας Γ. Βασίλειος, *Η περί Συνειδήσεως Διδασκαλία του Απ. Παύλου*, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας #51, Αθήνα 1968, σελ. 28.
87. ↑ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. Γ2', 'Κλασικός ελληνισμός 479-336 π.Χ.', Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1972, σελ. 480B
88. ↑ Σκουτέρης Β. Κωνσταντίνος, *Ιστορία Δογμάτων*, τόμ. Α', Αθήνα 1998, σελ. 296.
89. ↑ Αγ. Διάδοχος Φωτικής, *Τα εκατόν Γνωστικά Κεφάλαια*, 2η έκδ., Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 189.

Βιβλιογραφία

- Νικοδήμου Αγιορείτου, «*Πηδάλιον*», Εκδόσεις Αστέρως, Αθήνα 1993.
- Ιωάννου Δαμασκηνού, «*Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως*» (απόδοση-σχόλιο Νίκος Ματσούκας), Εκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2007.
- Νικολάου Ματσούκα, «*Δογματική και Συμβολική Θεολογία*», Τόμος Γ', Εκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2007.
- Ανδρέας Θεοδώρου, «*Απαντήσεις σε Ερωτήματα Συμβολικά*», Εκδόσεις Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2006.

Ανακτήθηκε από το "<http://el.orthodoxwiki.org/%CE%A8%CF%85%CF%87%CE%AE>".

Κατηγορίες: Ορθόδοξη ποιμαντική διδασκαλία | Ζωτικά Άρθρα

Κατηγορίες > OrthodoxWiki > Κατηγορίες > Ορθόδοξη ποιμαντική διδασκαλία

OrthodoxWiki > Κατηγορίες > OrthodoxWiki > Ζωτικά Άρθρα

-
- Τελευταία τροποποίηση 18:52, 16 Νοεμβρίου 2010.
 - [2 χρήστες online]
 - Περιεχόμενο διαθέσιμο σύμφωνα με GFDL / CC by-sa.

Hosting provided by Orthodox Internet Services